

ського шістдесятництва / Д. І. Дроздовський // Віртуальна Русь [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ruthenia.info/txt/drozdosky/60_krapka.html.

4. Антонович М. О. Національні мотиви в поезії В. Голобородька / М. О. Антонович // Філософські, правничі й соціально-економічні студії. - Мюнхен, 1984. - Т. 10. - С. 135-146.

5. Кузьменко О. В. Образ слова в поезіях В. Голобородько / О. В. Кузьменко // Филологические исследования : сб. научн.

работ Донецкого нац. ун-та. - Донецк, 2002. - Вып. 4. - С. 135-158.

6. Яценко О. Д. Літературність у філософському дискурсі / О. Д. Яценко // Дні науки філософського факультету-2008 : міжнар. наук. конф. (16-17 квіт. 2008 р.) : матеріали доп. та виступів. - К. : Вид.-поліграф. центр "Київський університет", 2008. - Ч. 4. - С. 56-57.

7. Просалова В. А. Замість лаврового - терновий / В. А. Просалова // Донбас. - 1991. - № 3. - С. 128-134.

S. Pichenikova

AESTHETIK-ANTHROPOLOGICAL DISCOURSE OF POETS OF THE SIXTIES (AFTER THE EXAMPLE OF VASYL' GOLOBORODKO'S WORKS)

The article is devoted to the determination of the essence and maintenance of the phenomenon "aesthetic anthropology" in the relation to personality of Vasyl' Goloborodko, a representative of the public group "men of the sixties" in XX century in Ukraine. In this connection the parameters of aesthetically philosophical discourse in the 60-th years of the XX-th century were determined, the evolution of personality in the process of individual artistic search and national cultural renaissance of the society was examined.

Key words: esthetic anthropology, aesthetics of suffering, stylistic paradigm of philosophizing, poetry, cultural legacy.

© С. Піченікова

Надійшла до редакції 29.04.2010

УДК 316.332 : 51

ЦЕРКВА І ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

ІРИНА ФЕННО,

аспірант кафедри релігієзнавства

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу ролі церкви в природоохоронній діяльності та напрямків екологічної діяльності релігійних організацій. Автор на прикладі християнських церков демонструє залучення релігійних організацій до захисту навколишнього середовища. Теоретичним підґрунтям такої діяльності виступає християнське соціальне вчення, що містить екологічні аспекти, та еколого-теологічні інтерпретації, здійснені в межах християнських конфесій.

Ключові слова: церква, екологічна діяльність, релігійні організації, екологічна освіта та виховання, захист навколишнього середовища.

Постановка проблеми. Поява екологічних проблем, особливо набуття ними глобальних масштабів, та їх включення в загальну соціальну дійсність спричиняє виникнення нового різновиду соціальної діяльності, що постає екологічним засобом виживання цивілізації. Різні соціальні інститути долучаються до природоохоронної діяльності, церква в тому числі. Церква, завдяки виконанню своїх функцій у суспільстві, може сприяти формуванню екологічної свідомості та пропагуванню екологічної поведінки людства, тому дослідження сутності екологічної діяльності в цілому та векторів екологічної діяльності християнських церков набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з екологічною діяльністю, її змістом, ефективністю, стратегією, постають предметом осмислення І. Ліпича, М. Тарасенка, А. Урсула. Кореля-

ція екологічної діяльності з екологічним знанням, екологічною свідомістю та екологічною освітою й вихованням знаходиться в центрі уваги наукових інтересів Е. Гірусова, М. Кисельова, І. Книш, А. Толстоухова, Т. Черноштан.

Екологічний потенціал релігій досліджувався В. Борейком, проте питання екологічної діяльності релігійних організацій в цілому та участь християнських церков в екологічних проектах зокрема не ставали предметом усебічного дослідження науковців.

Метою статті є аналіз місця й ролі церкви в природоохоронній діяльності, напрямків екологічної діяльності релігійних організацій на прикладі християнських церков, проблеми, яка не набула достатнього висвітлення в дослідницьких колах. Для реалізації поставленої мети необхідно проаналізувати специфіку екологічної діяльності, продемонструвати корелятивність

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.

функцій релігії та релігійних організацій у суспільстві з екологічною діяльністю як у цілому, так і з різними її аспектами та дослідити вектори екологічної діяльності християнських організацій.

Виклад основного матеріалу. Поняття екологічної діяльності є однією з важливих експлікацій загальної категорії діяльності. Основною метою екологічної діяльності є усунення можливих екологічно негативних наслідків чи запобігання їм. Екологічна діяльність не може повністю зводитись до суто адаптаційних процесів, пристосування людини до природи, до повного злиття з нею. Адже виникає небезпека екологізації благополуччя природи та усунення можливостей для існування людини. Так, визнається неспроможність натуралістичного підходу до розв'язання екологічних проблем, в основі якого відмова від перетворюючої діяльності та абсолютизація всього природного як єдино раціонального.

Оскільки діяльність є суб'єкт-об'єктною за своєю природою, то екологічну діяльність доцільно розглядати як взаємодію суб'єкта (суспільства, людини, частини суспільства) з об'єктом, яким може виступати навколишнє природне середовище або певна група людей. Зрозуміло, що у випадку, коли об'єктом виступає природне середовище, ідеться про активне включення суб'єкта в природоохоронну діяльність. Коли об'єктом діяльності виступає певна група людей, то екологічна діяльність пов'язана з формуванням екологічного мислення. Таким чином, виокремлюють нормативно-стабілізуючу та ціннісно-орієнтаційну програми екологічної діяльності, що розгортаються у функціонуванні таких підсистем: природно-перетворювальної (включає в себе техніко-технологічні програми екологічної діяльності), когнітивної (сприяє створенню й реалізації цільових програм, спрямованих на екологізацію всієї системи науково-теоретичного знання), регулятивно-аксіологічної (орієнтує суб'єкта діяльності на соціально-екологічні цінності, які, у свою чергу, виступають реальною підставою формування екологічних компонентів світогляду, екологічної свідомості, а також екологічної освіти та виховання) [1].

Екологічна діяльність включає заходи та дії з подолання екологічних проблем і всі види соціальної діяльності, які так чи інакше стосуються екологічної проблеми. З огляду на вищесказане визначається наявність таких основних напрямків екологічної діяльності: матеріального (метою є збереження та поліпшення навколишнього середовища, екологізація виробництва тощо) та теоретичного (має на меті формування екологічної культури та екологічної освіти). Матеріальному напрямку екологічної діяльності відповідає природно-перетворювальна програма, а теоретичному, відповідно, когнітивна та регулятивно-аксіологічна. При цьому питання про фундаментальність і первинність певного напрямку екологічної діяльності знімається, адже, як зауважував Є. Гірусов, "екологічна свідомість формується на основі пізнання людьми законів, що забезпечують цілісність природного середовища і тих, хто повинен обумовити людську діяльність з метою збереження та вдосконалення життєпридатного стану природи... Екологічна свідомість передбачає активні, дієві форми поведінки й несумісна з формалізмом, байдужістю, відсталістю, оскільки ідеться про збереження тих умов, які забезпечують життя" [2].

Суб'єктом екологічної діяльності можуть бути певні соціальні групи чи інститути, що завдяки своїм функціям безпосередньо чи опосередковано здійснюють екологічну діяльність. Релігійні організації виступають

суб'єктами екологічної діяльності. Розглядаючи релігію як соціальний феномен з точки зору функціонального підходу, В. Гараджа зазначав, що релігія виступає фактором виникнення та формування соціальних відносин, легітимізації тих чи інших визначених форм відносин, фактором, що сприяє підтриманню стабільності суспільства й одночасно стимулюванню його зміни [3]. Таким чином, функціональний підхід у вивченні релігії дозволяє простежити можливість і дієвість екологічно зорієнтованої активності християнських церков.

У контексті функціонального аналізу та корелятивності функцій релігії та релігійних організацій у сучасному суспільстві з екологічною діяльністю як у цілому, так і різними її аспектами можна простежити залучення релігійних організацій до такої діяльності. Достатньо цікавим та своєрідним є підхід В. Огудіна, доктора історичних наук, що обґрунтовує виокремлення екологічної функції релігії. "Екологічна функція релігії - складова, вона утворюється зі світоглядної та регулятивної" [4]. У коло діяльності функції входять співвідношення сакральної картини бачення світу, що утвердилась у певному релігійному напрямку, з навколишнім середовищем та підтримка правил поведінки людини, продиктованих цим середовищем, що вже наділене сакральними якостями. Проте така точка зору не підтримується в релігієзнавчих колах, адже є прикладом надмірної деталізації функціональності релігії.

Отже, екологічна діяльність релігійних організацій є прикладом дієвості функцій, які виконують релігія й релігійні організації в суспільстві, тому більш детальний аналіз потребує питання екологічної діяльності християнських церков на рівнях теоретичному та матеріальному.

Екологічна діяльність християнських конфесій на теоретичному рівні перш за все пов'язана з екологічною освітою та вихованням, метою яких є формування екологічної свідомості та культури на еколого-етичному підґрунті. Тобто світоглядний аспект виступає на перший план, адже "саме через світогляд, а не в чистому теоретичному вигляді засвоюється певна система цінностей" [5].

Церква відкрита для активної співпраці з природоохоронними організаціями та освітніми установами в природоохоронній та етико-просвітницькій роботі. Екологічна освіта та виховання можуть стати частиною християнської освіти та виховання, адже принципи й сутнісні характеристики не суперечать одне одному. Тому варто більш детально розглянути філософсько-етичні засади екологічної освіти й виховання, щоб продемонструвати екологічний потенціал християнської освіти. Метою екологічної освіти та виховання є підвищення екологічної свідомості людини, що веде до трансформації світоглядних орієнтирів, аксіологічних установок людини, її поведінки й спрямоване на формування системи екологічно зорієнтованих знань та вмій на теоретичному й практичному рівні. Як наслідок, забезпечується розвиток в особистості відповідального ставлення до природи як до універсальної цінності. Завдяки екологічній освіті та вихованню здійснюється засвоєння провідних ідей, основних понять і наукових фактів, на основі яких визначається оптимальна взаємодія людини і природи, оволодіння практичними вміннями та навичками раціонального поміркованого природокористування, передбачення можливих наслідків своєї діяльності в природі, формування поняття про взаємозв'язки в природі, формування активної діяльної позиції щодо поліпшення й збереження природного середовища.

Екологічна освіта та виховання стають складовою просвітницької діяльності християнських церков. Необхідність сприяння духовно-моральної освіти людей підтверджується словами: "Тож ідіть, і навчіть всі народи... навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів" [Мт. 28:19]. Християнська традиція в аспекті екологічної освіти та виховання містить потенціал, адже природа в християнському розумінні постає як частина творіння і цінність її у зв'язку з Творцем.

Конкретизуючи реалізацію проведення екологічної освіти та виховання, В. Борейко пропонує такі напрями екологічної діяльності (які є актуальними і для християнських церков): популяризація апокрифів, релігійних розповідей, легенд, що позитивно впливають на охорону природи; розробка спеціальних проповідей, що закликають до охорони флори і фауни; уведення та популяризація культу святих покровителів екології тощо; видання та розповсюдження літератури природоохоронної тематики; розповсюдження екологічних знань шляхом уведення курсу екології для семінаристів та для учнів недільних шкіл; проведення паломництв, конференцій, релігійних фестивалів, міжконфесійних форумів, присвячених питанням охорони природи; участь у розробці та поширенні екологічної етики [6].

Християнські церкви проводять заходи, що сприяють формуванню екологічної освіти та виховання. Реалізація цього відбувається в межах культової і позакультової діяльності християнських церков.

У культовій діяльності християнські церкви вводять зорієнтовані на етику й екологію святкування та проповіді. Наприклад, по-перше, за ініціативи Константинопольського Патріарха Димитрія I у 1989 р. було засновано святкування Дня Творця як християнське екологічне свято, що відзначається щорічно 1 (14) вересня. До цієї ініціативи приєдналися багаточисельні православні, католицькі та протестантські церкви. По-друге, французький зоолог Дідьє Маршесо з метою охорони тюленів у Греції звернувся з проханням до місцевих священників увести у свої проповіді заклик не винищувати тварин, що мало позитивний ефект. Потретьє, у 1979 р. Іоанн Павло II офіційно назвав видатного християнського мислителя Франциска Ассізького покровителем екологів.

У позакультовій діяльності еколога-просвітницькі ініціативи реалізуються в християнських освітніх закладах та під час семінарів, симпозіумів, конференцій, де підіймаються питання, пов'язані з теоретичним осмисленням екологічних проблем і практичні питання екологічного захисту окремих природних об'єктів. Низку зустрічей, симпозіумів та конференцій було проведено Константинопольським Патріархом Варфоломеєм I. В Екологічному інституті Халкі проведено семінари, на яких розглядалися різні аспекти захисту навколишнього середовища: питання співвідношення екологічної освіти та релігійної освіти, екологічна етика в контексті християнської, проблема зв'язку екологічних проблем із іншими соціальними проблемами людства, правові аспекти охорони навколишнього середовища. Створений за ініціативи Варфоломея I Комітет з науки та релігії провів низку міжнародних, міжконфесійних симпозіумів у межах проекту "Релігія, наука та навколишнє середовище", під час яких представники християнських і нехристиянських конфесій, науковці та екологи обговорювали проблеми забруднення водних ресурсів планети (Симпозіум I - "Егейське море" (1995 р.), Симпозіум II - "Чорне море в умовах кризи" (1997 р.), Симпозіум III - "Річка Життя - Дунай" (1999 р.), Симпозіум IV - "Адріатичне

море" (2002 р.), Симпозіум V - "Балтійське море" (2003 р.), Симпозіум VI - "Амазонка: Джерело життя" (2006 р.), Симпозіум VII - "Арктика - дзеркало життя" (2007 р.), Симпозіум VIII - "Велика річка Міссісіпі: відновлення балансу" (2009 р.).

Проте варто розглянути екологічну діяльність християнських церков, виходячи на практичну площину проблеми, що передбачає залучення християнських церков до природоохоронних організацій та проектів. У межах таких проектів теоретичний рівень екологічної діяльності поєднується з матеріальним, тобто представники релігійних організацій залучаються до захисту навколишнього середовища. Вони беруть участь у природоохоронних проектах, що діють на різних рівнях (міжнародному, регіональному та місцевому). На міжнародному рівні можна говорити про екологічну діяльність християнських церков, що або об'єднані в міжнародну організацію з метою захисту навколишнього середовища, або належать до екологічного проекту певної міжнародної організації. Коли йдеться про регіональний рівень, мається на увазі екологічна діяльність певної християнської конфесії, течії, напрямку в певному регіоні. Місцевий рівень передбачає екологічну діяльність навколо певної громади, парафії чи церкви.

Екологічну діяльність здійснюють представники різних релігій (християн у тому числі) спільно з природоохоронними організаціями на міжнародному рівні в межах таких проектів, як Альянс релігій та захисту природи (ARC - *Alliance of Religions and Conservation*), Роча, Християнська вегетаріанська асоціація (CVA - *Christian Vegetarian Association*), Ініціатива об'єднаних релігій (URI - *United Religions Initiative*), проект Справедливість, мир, творіння Всесвітньої Ради Церков, Сестри Землі.

Яскравим прикладом об'єднання представників різних релігій із природоохоронною організацією з метою збереження природи було запрошення президента Всесвітнього фонду дикої природи (WWF) до співпраці з лідерами таких релігій, як буддизм, християнство, іслам, індуїзм та іудаїзм у 1986 р. Зустріч, яка відбулась у м. Ассізі (Італія) дала початок утворенню Союзу релігій та захисту природи, що остаточно оформився в 1995 р. Після цієї зустрічі члени Всесвітнього фонду дикої природи розробили програму роботи з кожною релігією із широким спектром природоохоронних проектів. До 1995 р. до Альянсу приєдналися ще такі релігії, як бахаїзм, даосизм, джайнізм та сикхізм. У 2000 р. представники синтоїзму та зороастризму також долучилися до співпраці. Таким чином, Союз релігій та захисту природи є міжнародною мережею релігійних та природоохоронних організацій, що реалізують екологічні проекти, засновуючись на священних книгах, віровченні, традиціях та звичаях, засобах масової інформації. Організація реалізує такі екологічні проекти, як управління лісовими господарствами, органічне землеробство, альтернативні джерела енергії, соціально відповідального інвестування, освітні проекти, створення заповідних зон тощо. Християнські церкви в Альянсі залучені до ряду екологічних проектів, серед яких такі:

1. У 1999 р. священнослужителі, що представляють громаду католиків у штатах Айдахо, Орегон, Монтана і Вашингтон, та Британської Колумбії закликали вжити термінових заходів для припинення забруднення річки Колумбія. Було проведено цілу низку слухань, результатом чого стало укладання Пастирського послання, у якому закликали до дій політиків, економістів, аграріїв.

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.

2. Проект "Тимор-Верде". Католики Східного Тимору мають змогу підвищувати свій рівень екологічних знань завдяки освітнім проектам при католицьких церквах, а також брати участь в озелененні земель навколо парафій. Здійснюються програми зі збереження та покращення лісового господарства країни.

3. Проект "Екоповертими". Це семирічний екологічний проект, суть якого полягає в допомозі християн нерозвинутим країнам Африки, що страждають від зміни клімату. Результати зміни клімату відчують місцеві громади в країнах Африки на південь від Сахари, що проявляється у випаданні значної кількості опадів, значних припливів води, деградації земель та інших екологічних диспропорціях. У 2007 р. після Всеафриканської конференції церков у Найробі, Кенія опублікувала результати дослідження, які проводились серед чотирьох національних рад церков і 71 церкви, що розташовані в основному на південь від Сахари. Результати показали, що представники більшості церков в Африці з метою досягнення екологічно сталого розвитку потребують партнерства та допомоги (фінансової, економічної, технічної). До переліку практичних проектів увійшли проект засадження лісів у Конго, що проводиться членами Армії Спасіння; реставрація деградованих земель в Гані, яка проводиться через Євангельську Пресвітеріанську церкву; програми зі збереження природного середовища в регіоні Кіліманджаро в Танзанії здійснює Євангельсько-лютеранська церква; екологічна освіта в рамках богословських інститутів і приходів здійснюється завдяки Англійській церкві в Кенії.

4. П'ятнадцять православних черниць у долині річки Рон (Франція) заснували в 1991 р. монастир у занедбаному фермерському комплексі. За фінансової підтримки Альянсу релігій та захисту природи черниці обрали 10 гектарів для відновлення лісового господарства.

5. Громада лютеран Індонезії розробила програми, спрямовані на захист навколишнього середовища цієї країни. Проводиться кампанія з боротьби із забрудненням озера Тоба, з ерозією ґрунтів, лісовідновлювальні роботи, захист місцевого національного парку. Усі ці практичні заходи підкріплюються семінарами, проповідями, освітніми програмами й церковними проектами з метою підвищення обізнаності про ключові екологічні проблеми.

6. Бенедиктинські сестри Латинської Америки в 2007 р. за підтримки Альянсу релігій та захисту природи та Світового банку опублікували екологічний посібник "Прислухаючись до землі" для незаможних сільських і міських громад. Також бенедиктинці залучені до відновлення лісових масивів Ріо-Бранко (Бразилія).

7. Маронітська католицька церква Лівану взяла під свою опіку та захист природні об'єкти, долину Кадіша та ліс Харісса. "Долина святих" - так ще називають цю місцевість, яка слугувала місцем ізоляції від переслідувачів маронітів, тут знаходяться могили багатьох патріархів цієї церкви. У червні 2003 р. церква заснувала управління екологічного захисту лісів.

8. Євангелічний альянс Папуа-Нової Гвінеї, що включає представників лютеранства, англійства та Вільної церкви, у травні 2003 р. провів нараду та прийняв декларацію з метою проведення природоохоронних акцій та впровадження екологічної освіти серед вірян.

9. У Великобританії створена мережа католицьких екологічних шкіл, у яких проводяться екологічні освітні програми та видаються екологічні бюлетені.

10. Англійська церква і Фонд захисту природи створили мережу, що включає більше 5000 приходів по всій Великобританії, спрямованих на розвиток екологічної свідомості й залучення до екологічної діяльності парафіян. Серед екологічних ініціатив, запропонованих церквою, було висадження дерев, здійснене 7000 парафіями.

11. Католицькі бенедиктинські сестри в 2000 р. почали здійснювати програму розповсюдження екологічної освіти, що здійснюється в школах штатів Пенсільванія, Нью-Йорк та Онтаріо (США) і Канаді. Регулярно проводиться моніторинг якості води озера Ері та розробляються програми співпраці з місцевою владою з питань очищення та екологічного управління ресурсами прісної води.

12. У 2000 р. Національна рада церков США спільно з Національним релігійним партнерством у галузі навколишнього середовища зобов'язалися співпрацювати з метою оприлюднення інформації та пропагандистської роботи щодо глобального потепління. Тридцять п'ять протестантських та православних церков об'єдналися для боротьби зі зміною клімату. Національна рада церков займається розробкою та розповсюдженням заяв про зміну клімату, залучає громадськість до заходів. У 2002 р. був проведений протест проти рішення президента США не схвалювати Кіотський протокол.

13. Громада методистів США в 2000 р. виступила з ініціативою ліквідації хлору в паперовій продукції, що використовується в церкві. Мета полягала у створенні споживчого попиту на папір без вмісту хлору по всій країні. Церква розробила стратегію споживчого тиску на паперову промисловість США [7].

Суть стратегії Союзу релігій та захисту природи - допомогти релігіям реалізувати свій потенціал, щоб бути активними в питаннях захисту навколишнього середовища й надати можливість світським групам визнати природоохоронний потенціал релігій та стати активними партнерами. Як видно, християнські церкви беруть участь у реалізації цієї стратегії, що підтверджується активною екологічною діяльністю в межах Союзу релігій та захисту природи.

Висновки

Таким чином, християнські церкви починаючи з другої половини ХХ століття демонструють залучення до екологічної діяльності. Релігійні організації відкриті для активного співпраці з природоохоронними організаціями та освітніми установами в природоохоронній та етико-просвітницькій роботі з метою сприяння підвищенню екологічної обізнаності та об'єднання зусиль навколо екологічних проблем релігійних діячів, богословів, екологів, учених та вірян. Приклади участі представників християнських церков у природоохоронних проектах свідчать про співпрацю екологів та християн, теоретичним підґрунтям якої виступає християнське соціальне вчення, що містить екологічні аспекти, та еколого-теологічні інтерпретації, здійснені в межах християнських конфесій. Церква, завдяки своїй діяльності, може сприяти формуванню екологічної свідомості та екологічної поведінки людства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ліпич І. І. Екологічна діяльність в контексті культурологічного синтезу / І. І. Ліпич // Політологічний вісник. - 2008. - № 31. - С. 34.
2. Гирусов Э. В. От экологического знания к экологическому сознанию / Э. В. Гирусов // Взаимодействие общества и приро-

- ды. Философско-методологические аспекты экологической проблемы / [отв. ред. Е. Т. Фадеев]. - М. : Наука, 1986. - С. 153-154.
3. Гараджа В. И. Религиоведение / В. И. Гараджа. - [2-е изд., дополн.]. - М. : Аспект Пресс, 1995. - С. 170-171.
4. Огудин В. Л. Экологическая функция религии / В. Л. Огудин // Этнографическое обозрение. - 2001. - № 1. - С. 24.
5. Черноштан Т. М. Філософсько-етичні засади екологічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філософських наук : спец. 09.00.10 "Філософія освіти" / Тамара Ми-

колаївна Черноштан ; Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України. - К., 2008. - С. 9.

6. Борейко В. Е. Экологические традиции, поверья, религиозные воззрения славянских и других народов / В. Е. Борейко. - [3-е изд., дополн.]. - К. : Киевский эколого-культурный центр, 2003. - Т. 1. - С. 148-150.

7. Alliance of Religions and Conservation: Projects overview [Електронний ресурс]. - Режим доступу : // http://www.arcworld.org/projects_overview.asp.

I. Fenno

THE CHURCH AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF MANKIND

This article is devoted to the analysis of Church role in environmental activities directions of environmental activities of religious organizations. The author demonstrates by the example of Christian churches the involvement of religious organizations in the protection of the environment.

Key words: church, environmental activity, religious organizations, ecological education, protection of the environment.

© I. Fenno

Надійшла до редакції 10.05.2010

УДК 316.772.5

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ТА ВІРТУАЛІЗАЦІЯ РЕАЛЬНОСТІ

ІРИНА ЧАЙКА,

кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії та управління
Запорізького національного університету

У статті аналізуються особливості розширення меж реальності в інформаційну добу, яка перестає бути лише сукупністю об'єктів реального світу, що існують незалежно від людини і є предметом її рефлексії, тобто об'єктивною реальністю, і доповнюється численними проявами реальності віртуальної, що є породженням комп'ютерних мереж. Таким чином, відбувається віртуалізація реальності, що, з одного боку, може слугувати інструментом оптимізації реальних суспільних взаємодій (електронний уряд, електронна комерція), а з іншого - породжувати в особи відчуття більшої комфортності перебування у віртуальному світі.

Ключові слова: віртуальна реальність, віртуалізація реальності, мережеві спільноти.

Постановка проблеми. Важливою ознакою переходу до інформаційної стадії в розвитку людства стає суттєве розширення ролі інформаційної взаємодії в процесах, що мають місце в усіх без винятку суспільних сферах. У деяких випадках ідеться про зростання значення інформаційних технологій як інструменту досягнення практичних завдань, в інших - про фактичне вбудовування в тканину реальності деяких феноменів, що є нематеріальними продуктами інформаційної взаємодії, здійснюваної засобами комп'ютерної техніки в різноманітних мережевих структурах, переважно в Інтернеті.

Сама реальність у наші часи розширює свої межі, перестаючи бути лише сукупністю об'єктів реального світу, що існують незалежно від людини і є предметом її рефлексії, тобто об'єктивною реальністю, і доповнюється проявами реальності віртуальної, що є породженням комп'ютерних мереж.

Існування подібних тенденцій викликає великий перелік питань щодо правомірності розгляду продуктів віртуального світу як прояву реальності, особливостей світосприйняття особистості, що занурена у віртуальний світ, специфіки структури цієї особистості.

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.